

Mens en Wereld

UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND 9e Jaargang no. 5 — 6 Maart 1954

WAAROM ONGERUSTHEID?

De uitgave „Humanisme en Religie” is uitverkocht en dit bewijst dat voor het onderwerp belangstelling bestaat. In de kolommen van dit blad reageerde dr Huygens op het boekje en uit zijn artikel sprak de beduchtheid van een rationalist dat het religieuze element zou kunnen gaan overheersen in het Verbond. Op dit, wel zeer onverbloemd geschreven, stuk kwam een aantal antwoorden en de discussie moest van redactiewege afgebroken worden omdat de stroom van inzendingen te machtig dreigde te worden.

Op de besturenconferentie, gehouden in Utrecht op 20 Februari j.l. hielden dr Prins en prof. Ten Have inleidingen over beide aspecten van het humanisme en deze zullen ook het thema zijn van de komende studiedag. Men mag gerust beweren dat de verschillen en de punten van overeenkomst tussen de „begrijpers” en de „belevers”, in het centrum van de belangstelling staan.

Nu bestaat er een neiging bij sommige rationalisten om hun opvatting omtrent het humanisme als de enige juiste te beschouwen en anderzijds menen sommige religieuze humanisten, dat hun opvatting de enige ware is en die der rationalisten dor en bloedeloos. Dat is even begrijpelijk als onschadelijk. Maar als een der beide groepen meent dat de aanhangers uit het andere kamp eigenlijk geen goede humanisten zouden zijn en dat het Verbond zou moeten kiezen tussen de beide richtingen dan schuilt daarin een reëel gevaar voor de verdere ontplooiing van het Verbond, dan dreigt uitsluiting van een der groepen en zou schade worden aangedaan aan iets dat alle humanisten bindt, n.l. de openheid, de breedheid en het begrip voor de ander.

Want waar gaat het om in deze discussie? De rationalisten willen het begrijpen, het redelijk

denkend doordringen in de verschijnselen der wereld centraal stellen. Zo gauw men, in het beleven der kosmos, de rede loslaat, menen zij dat men in zekere zin verraad pleegt aan de rede, het belangrijkste instrument dat de mens bezit om tot waarheid te komen. De religieuzen, die de draagwijdte der rede erkennen, zoeken de beleving van de totale werkelijkheid, want die beleving is een fundamentele bestaanservaring. Deze beleving zal de kennis niet vermeederen maar kan bezielende invloed hebben op het handelen. Stelt U eens voor, dat iemand het voetbalspel wil uitleggen aan een ander die van voetballen nooit gehoord heeft. Hij zal vertellen van het veld, de doelpalen, het aantal spelers, de bal, de opstelling, de scheidsrechter, de speeltijd, de regels, de doelpunten en deze les kan eindeloos worden uitgebreid. Wat hij niet kan vertellen is het gevoel dat een speler heeft of een kundig toeschouwer bij het spel. Hij zal dan moeten zeggen: „Ga zelf voetballen dan zal je ervaren waarom zo tallozen genieten van deze tak van sport”. Zo is het met alle verschijnselen die doorleefd kunnen worden.

Is er nu, in alle redelijkheid gevraagd, een tegenstelling tussen beide groepen? Neen, moet het antwoord luiden. Het zijn twee wijzen van benaderen der werkelijkheid, die elkaar aanvullen, niet uitsluiten. Het verschil ligt in het waarde-accent dat men legt.

Redelijk zijn wil ook zeggen niet overdrijven. Welnu het is onredelijk om te menen dat de rede — die zelf haar wortels in het irrationele heeft — alleen tot ontwikkeling gebracht moet worden. Het is even onredelijk om te menen dat het belevingsmoment het belangrijkste is in mens en samenleving. Het eerste, overdreven, komt tot de slotsom dat als men maar „more brains” laat werken alles goed

zal gaan, het tweede — overdreven — kan geraken tot zwijmelend gestamel over een ervaring die niet onder woorden gebracht kan worden.

Uit de beide indrukwekkende inleidingen van dr Prins en prof. Ten Have en uit de daarop gevolgde discussie is duidelijk gebleken dat er van tegenstellingen niet gesproken mag worden, want de rationalistische inleider begon met te verklaren dat de religieuze beleving hem niet vreemd was en dat hij zelfs geen prijs stelde op de naam rationalist, terwijl dr Prins over de functie van de rede niet van mening verschilde met de andere inleider.

Het anti-dogmatische rationalisme der 19e eeuw, dat zelf dogmatische trekken vertoonde, werd door beide inleiders als een overwonnen richting beschouwd.

Er is geen enkele reden, voor welke humanist ook, om bevreesd te zijn, dat de accentverschillen tot werkelijke tegenstellingen zullen kunnen komen, mits geen der beide groepen meent dat zijn inzicht het enige juiste, liever gezegd, het enige is en daaraan het recht ontleent om de ander als een humanist van minder allooi te beschouwen.

Het leek mij niet gans overbodig om deze waarheden als koeien nog eens voor U uit de sloot te halen, voor de studiedag over de beide aspecten van het humanisme begint.

B.

Op volgende pagina's:

2. Geloof en recht.
3. Jeugd ontvalt de kerk.
4. Gevaren van „één-richtings-verkeer”.
5. Het ontstaan van de mens (5).
6. Het teken aan de wand.
7. „Ik denk er Zo over”: niet ratio óf religie maar ratio én religie”.

Geloof en recht

MR A. Dirkzwager geeft in zijn boek „De Codex Juris Canonici, getoetst aan de Nederlandse wetgeving”, (Den Haag, C. Blommendaal N.V. — 1953 — f 2,90) een uittreksel uit de bepalingen van het wetboek van de Rooms-Katholieke Kerk. De lezer vindt er de inrichting van die Kerk in hoofdtrekken, een opsomming van de verschillende soorten priesters, de regeling van de kloosterstaat, de sacramenten en nog veel meer.

Uit de inleiding blijkt, dat mr Dirkzwager bij het schrijven geleid is door zijn bezorgdheid over het lot van de kloosterlingen. Het zal met de bedoelingen van de schrijver stroken, wanneer ik in deze boek aankondiging iets tot de discussie over dit onderwerp bijdraag. De vraag, die mr Dirkzwager stelt, is deze: „Kan de Nederlandse staat op zijn gebied een zo diepe inbreuk op de persoonlijke vrijheid als de kloosterling ondergaat, dulden? De kloosterling doet voor zijn leven afstand van zijn vrijheid, van zijn arbeid, soms zelfs van het gebruik van zijn stem. Kan de staat dit zijn gang laten gaan?”

Het lijkt mij, dat de vraag aldus niet goed gesteld is. Wanneer voor de Nederlandse rechter beroep wordt gedaan op een bepaling van het kerkelijke recht, die in strijd zou zijn met een fundamenteel beginsel van Nederlands recht (bijv. de persoonlijke vrijheid), dan zal de rechter het Nederlandse recht toepassen en het kerkelijke onverbindend achten. Precies zo zou hij handelen met een voorschrift van welke andere organisatie ook, ja van een buitenlandse staat. Maar evenzeer is waar, dat de rooms-katholiek bij strijd tussen de burgerlijke wet en de wet van zijn kerk de laatste alleen beslissend zal achten. Zo is nu eenmaal de rangorde in de ogen van de kerk. Het biedt geen perspectief het kerkelijke recht te toetsen aan het burgerlijk recht, omdat die toetsing ongelijk uitvalt al naar gelang van het standpunt van de toetsers.

HET probleem van de kloosterling is een innerlijk conflict. De kloosterling, die na zijn eeuwige gelofte door de beperkingen van zijn lot gedrukt wordt en in de wereld zou willen terugkeren, zal zich door zijn woord gebonden achten zolang hij zijn geloof bewaart. Want zijn geloof brengt mee, dat hij gebonden is. Hij wordt eerst vrij, wanneer hij zijn geloof verliest. De staat kan hem in zijn zielsconflict niet helpen. Het zou voor een rooms-katholiek geen enkele waarde hebben, wanneer een Nederlandse wet zou verklaren: „Een kloosterling, die de eeuwige gelofte heeft afgelegd, mag desalniettemin in de wereld terugkeren.” Er ligt hier niet een conflict van recht en onrecht, maar van geloof en ongeloof.

De staat zou maar één ding kunnen doen. Hij zou het zielsconflict van de gelovige kunnen voorkómen door de kloosters te ontbinden en te verbieden. Maar dit zou een zo ernstige inbreuk zijn op het beginsel van de godsdienstvrijheid, dat niemand dit zal voorstaan.

Mr C. W. DUBBINK.

Muziekinstrumenten zèlf maken verhoogt de musiceervreugde

IN een vergadering van de Contactraad Ider Ver. voor Huismuziek — waarin het Hum. Verbond is vertegenwoordigd — is besloten het zelf bouwen van muziekinstrumenten te bevorderen.

Het zelf musiceren, cultureel en sociaal zo belangrijk (vrije tijdsbesteding en gezinsverband), wordt vaak geremd door de hoge prijs der instrumenten. De blokfluit is vrijwel de enige gunstige uitzondering.

De Ver. voor Huismuziek zal daarom dit jaar in verscheidene plaatsen cursussen in het zelf-bouwen van muziek-instrumenten te organiseren. Welke instrumenten komen daarvoor in aanmerking?

Ze omvatten drie groepen van slag-, blaas- en strijkinstrumenten. Van de eerste groep noemen we: trommen, trian-

gel en xylophone. Als voorbeeld van blaasinstrumenten de bamboefluit (sopr., alt, tenor en bas) en van de derde groep de knievel (lijkt iets op de gamba).

Voor de slaginstrumenten kunnen van allerlei materiaal, dat schijnbaar waardeloos is, worden gemaakt. Uitgeholde kalebassen, doorgezaagde cocosnoten, lege conservenblikken, kartonnen kokers, bloempotten e.d., bespannen met varkensblaas of auto binnenband, zijn dienstbaar.

Trommelstokken maakt men van een kraal op een stokje gelijmd of samengebald en in lijm gedrenkt papier. Triangels kunnen gebogen worden van breinaalden (no. 3½). Xylophones: blokjes palissanderhout, van verschillende lengten, op twee touwen bevestigd of losliggend op een eenvoudig houten onderstel.

Dan de bamboefluit. Het Pijpersgilde organiseert al jaren cursussen waar deze eenvoudige en toch mooi klinkende fluiten worden gemaakt. Met de knievels ligt het misschien wat moeilijker. Deze eigenen zich meer voor oudere kinderen, daar het zelf maken meer bedrevenheid in gebruik van gereedschappen (zaag, beitel, guts) vereist. Maar onder deskundige leiding is een goed en mooi klinkend instrument, van heel eigen karakter, te maken, dat in samenspel met fluiten tal van mogelijkheden biedt.

Zeker is het de moeite waard van dit alles nota te nemen en te bevorderen dat 't in breder kring bekend raakt, daar op deze manier met geringe kosten, het zelf-musiceren in klas, jeugdorganisatie en gezin weer meer ingang kan vinden, met de vreugde hieraan verbonden.

S. KONING.

SONNET

*Dit is heerlijk, om met een echten vrind
over het hoogste geluk stil te praten,
terwijl we samen gaan over de straten,
en rond ons gaat menig een menschenkind.*

*En dan op eens, als een die plotseling vindt
iets, te geraken tot die hoogste state
beide van elkaar's begrip — en de gelaten
van elkaar aan te zien zoo diep bemind.*

*Uw gelaat ligt daar dan zoo schoon ten toon,
stil zwijgt nu eensklaps der woorden muziek,
maar de verstandhouding is als geluid.*

*En boven onze stilte stijgt er uit
waaraan wij denken zoo hartstochtelijk,
der menschen broederschap, het hoogste schoon.*

HERMAN GORTER (1864-1927)

Uit: Verzamelde Werken II
(Van Dishoeck, Bussum; Querido, Amsterdam)

JEUGD ONTVALT DE KERK

IN HET SOCIOLOGISCH BULLETIN, orgaan van het Sociologisch Instituut van de Ned. Herv. Kerk (no. 3 van 1953) is een studie verschenen van J. Hulsebosch onder de titel: „Waardoor ontvalt de jeugd aan de Kerk?” Het loont de moeite aan dit artikel enige aandacht te wijden. De beschouwingen van de schrijver zijn gebaseerd op enkele rapporten, die cijfers brengen omtrent de samenstelling van enkele gemeenten van de N.H. Kerk. Laat ons beginnen hier enige cijfers over te nemen. Te Gorcum bijv. telde de Ned. Herv. gemeente in Mei 1947 11293 mannen en 4491 vrouwen. In 1952 telde dezelfde gemeente 617 mannelijke en 1109 vrouwelijke leden. Van deze gemeente waren er aan lidmaten vóór 1900

geboren 48,5 pct, vóór 1910 72,8 pct. In de gemeente Jaffa (Kralingen) zijn er van de 3000 als Ned. Hervormd aan te merken gezinnen 2928 personen (geen kinderen) ingeschreven in het kaartregister van de wijk. Hiervan zijn er 588 lidmaten. Dus één-vijfde van het aantal volwassen ingeschreven Ned. Hervormden is lidmaat. Als men rekent dat er ongeveer tweemaal zoveel Ned. Herv. gezinnen zijn als in het kaartregister is genoteerd, dan is het aantal belijdende lidmaten één-tiende van het aantal volwassen Ned. Hervormde personen. In deze groep overheerst het aantal ouderen en vrouwen, nl. ca. 400 vrouwen tegen ca. 200 mannen, terwijl bijna 80 pct ouder is dan 40 jaar.

DEZE cijfers spreken een duidelijke taal. Ze representeren misschien niet het geheel, maar zij zijn wel kenmerkend voor de situatie. Het artikel geeft natuurlijk niet alleen cijfers, het zoekt ook naar de oorzaken en middelen om het geconstateerde verschijnsel tegemoet te treden.

Er zijn nog meer conclusies uit de cijfers te trekken. Ten eerste blijkt er uit de „burgerlijkheid” van de N.H. Kerk. In de gemeente Jaffa bijv. is maar 3 pct. kerkelijk meelevend en van deze kleine groep behoort verreweg het grootste deel tot de middenstand en die arbeidersstand welke daar dicht bij staat. „De Jonge Kerk” met haar 20.000 jeugdige leden trekt 55 pct uit de oude en nieuwe middenstand, 20 pct uit de agrarische beroepen en 10 pct uit de huishoudelijke beroepen. Geschoolde en ongeschoolde arbeiders, academici en hogere beroepen halen tezamen maar 15 pct.

De organisatie „In Dienst der Kerk” geeft ongeveer hetzelfde beeld: van de 5000 leden komt 75 pct uit de middenstand en de agrarische beroepen; bovendien is 75 pct der leden boven de 45 jaar. Het beeld is duidelijk: verburgerlijking en veroudering van de Kerk.

HOE ziet en waardeert men nu dit voor de kerk funeste verschijnsel? Als wij in het sociografisch rapport betreffende Eerbeek lezen, dat kerk en godsdienst voor velen een loze huls blijken te zijn en dat „hoewel het gedrag uiterlijk weinig afwijkt van het vroegere”, toch geconstateerd wordt, dat „men innerlijk meer en meer toe (valt) aan utilistische en materialistische motieven en waardebepalingen”, dan heeft men hier al een oordeel en veroordeling binnengesmeekeld, die geen basis vinden in enig diepgaand sociaal-psychologisch onderzoek.

Alsof utilisme en materialisme (het praktische dan) niet onder de bedekking van de godsdienst voorkomen en alsof de verzekering, die het geloof gaf voor een toekomstig welzijn (eeuwig nog wel), niet veel „utilistische en materialistische motieven en waardebepalingen” had ingelijfd. Inderdaad, deze komen „vrij” bij het verlies van de godsdienst. Intussen heeft dan toch te Eerbeek het uiterlijk gedrag er nog

— door dr —
O. NOORDENBOS

niet onder geleden!

HET SPREEKT VANZELF dat de algemene aspecten van de moderne levenshouding: de veranderde gewoonten, de verbreking van de traditionele milieus, het amusement, de verkeersmogelijkheden, het versnelde levenstempo enz. een ander geestelijk klimaat hebben teweeggebracht. De invloed hiervan op de Kerk is natuurlijk niet gering. Dit veranderde geestelijk klimaat doet zich kennen in een meer pragmatistisch (op feiten berustend) rationeel denken, een gerichtheid op de dingen van deze wereld en dit zou de mensen dan a-religieus maken. Verder uit zich de verandering in het oplichten van zoveel geheimen door het toegenomen weten of vermeende weten van zoveel, wat men voorheen niet wist, in de onzekerheid bij de geestelijke leiders, de predikanten met name, omtrent de noodzakelijkheid en mogelijkheid van het functioneren van de boodschap van de Bijbel. Tenslotte laat ook deze „tijd zonder stilte” zo weinig rust tot bezinning toe.

Men moet toegeven dat er bij de hier vermelde strekkingen zijn die niet alleen de godsdienst raken, maar ook het gehele geestelijke, culturele leven. Wat speciaal de verburgerlijking en veroudering van de Kerk betreft, zouden de oorzaken o.a. liggen in het falen — in de vorige eeuw — van de Kerk, die in zelfgenoegzame rust verkeerde, in de eenzijdige samenstelling van het geestelijke kader, de predikanten en in het niet tijdig onderkennen van incidentele en algemene problemen. De schrijver is er intussen allerm minst gerust op, dat men nu wel de tekenen der tijden verstaat.

Hij geeft enkele suggesties: Hij zou de catechisatie als inleiding tot het leven der gemeente willen beschouwen, kleine verbanden en gemeenteleden willen creëren, aansluiting zoeken bij de levens- en interressensfeer der jongeren, deskundige, gespecialiseerde werkers onder de jeugd

aanstellen en meer aandacht vragen voor gezin en school.

MET HET MAKEN van twee opmerkingen zou ik willen eindigen. Ten eerste wordt onder de veranderingen van het geestelijk klimaat niet het feit genoemd — en dit is volgens mij het meest essentiële — dat het christelijke drama, zoals Bijbel en belijdenis dit aanbieden — niet meer aanspreekt tot het denken, het voelen en de fantasie van de mensen, vooral de jonge mensen, dat zij zich daarom niet meer een geloofsbezit kunnen toe-eigenen, dat zich concentreert om een heilsgeschiedenis uit een ver verleden, die dan ook voor hen een zo grote mate van willekeur inhoudt, dat zij elk dwingend en overtuigend karakter verliest.

Nu heeft het proces van de secularisering, dat is de zelfstandig-wording van alle terreinen van geestelijke werkzaamheid die vroeger onder leiding van godsdienst en kerk stonden, niet nagelaten de eerlijkste protestanten en ook katholieken ernstig bezig te houden en sommigen onder hen aanvaardden dit proces, dit mondig worden van de mens, geheel en juichen het zelfs, als zuivering van de godsdienst, toe.

Maar wat zij aan dit proces willen onttrekken, door het te zuiveren, op zichzelf te stellen en aldus te redden, zal, dunkt mij, aangetast moeten worden door de „onzekerheid... omtrent de noodzakelijkheid en mogelijkheid van het functioneren van de boodschap van de Bijbel”, zoals de schrijver van het artikel zich uitdrukte. Er zit naast de verhevenheid van deze boodschap, die ik niet ontken, tevens een willekeur ten aanzien van haar volstrektheid, die de onzekerheid telkens terug doet keren. Ik ben van mening, dat hier de kern van de zaak ligt.

DE andere opmerking is een wens om ook voor het Hum. Verbond eens een sociologisch onderzoek in te stellen naar de sociale groepering, leeftijd, geslacht, maatschappelijke en geestelijke afkomst enz. Dit soort wetenschappelijk zelfonderzoek lijkt mij buitengewoon leersaam en nuttig. De onderzoekingen, waarvan de hier besprokene er één is, stimuleren er toe.

Gevaren van „één-richtingsverkeer”

door
M. G. WARFFEMIUS

HET is veel moeilijker te omschrijven wat ons verenigt, dan wat ons verdeelt. Humanisten hebben een verbond gesloten op grond van de eenheid in hun levensbeschouwing. Het gesprek onderling gaat echter grotendeels over de verschillen tussen ons betreffende mensenwereldbeschouwing. Dit gesprek over de vele variaties in ons humanisme behoort tot de meest waardevolle activiteiten. Alleen daardoor blijft ons humanisme open, vatbaar voor ontwikkeling; daardoor blijft het een levende scheppende cultuurstroom.

Eén gevaar dreigt hierbij toch. Zoals elke levensovertuiging verkondigt dat ze het ware inzicht heeft, en daardoor tot een dogma kan verstenen, zo is het ook mogelijk dat binnen het humanisme van ons Verbond één richting zich aandient als het ware humanisme. Dit gevaar meen ik te ontdekken in de brochure „Humanisme en Religie”. Het opstel van D. M. Prins over „Religie en Beleving” bijvoorbeeld is een verdediging van de „meditatie” als een weg tot de opperste religieuze beleving. „Deze kant van ons wezen moet tot uitdrukking gebracht worden.....” „Dit is voor de humanist de opdracht, waaraan hij zich niet mag en gelukkig niet kan onttrekken.” „Doordringen in de geest der mystiek..... het is een van de middelen de weg te vinden tot de hoogste werkelijkheid, die tevens de hoogste levenswaarde is.”

Hier horen wij, dat het ware, het zuivere, het betere humanisme alleen dat humanisme is, dat van de geest der mystiek doortrokken is. Wat moet de humanist die de rede het hoogste menselijke vermogen acht?

IN het opstel van H. Redeker over „Religieus Existentialisme” treffen we dezelfde tendens aan. De existentie-philosophie wordt aangewezen als basis van het humanisme. Op blz. 69 zegt de schrijver dat deze filosofie „aan het religieuze een laatste en hoogste plaats geeft in het kader van de verhoudingen, die de mens tot het zijn heeft.” Ook in dit opstel wordt gesuggereerd, dat een humanist religieus moet zijn, wil hij tot de hoogste vormen van humanisme zich ontwikkelen.

Een tweede bezwaar geldt het woord bewondering (blz. 33). P. Schut spreekt daar over onze bewondering van de kosmos van het leven in een mens, bewondering van de levenloze en levende natuur met hun ongelofelijke pracht, enz. Redeker spreekt over: „de huivering voor de heerlijkheid van het zijns wonder.” (blz. 70).

Bewonderen houdt een oordeel in, een oordeel van de mens, die tot het zijn behoort, over dit zijn. Bewondering heeft

een element van goedkeuring. Wie bewondert moet vergelijkingsmateriaal hebben. Voor de kosmos, het zijn of de schepping is geen vergelijking met iets anders mogelijk. Bewondering van de levende natuur is altijd gezien van de mens uit; en het is een kwestie van afstand. Schut bewondert „de ongelofelijke pracht” van de levende natuur ieder voorjaar. Inderdaad, een bloeiende boomgaard is voor de wandelaar op een Mei-morgen een schoonheid. Maar Spinoza heeft ons reeds geleerd, dat schoonheid geen eigenschap der dingen is. Schoonheid die tot bewondering voert komt voort uit een stemming waaraan de mens onderhevig is.

De afstand tot de bewonderde pracht spreekt ook mee. De wandelaar in een Zondagse stemming bewondert de bloeiende boomgaard. De fruitteler, die nader tot die bloeiende pracht staat, weet dat rupsen, kevers en wespen al bezig zijn aan de vernieling; dat sporen van de schurft rondstuiven om de toekomstige oogst te misvormen. Gij, wandelaar die op die Mei-morgen in extase langs een bloeiende boomgaard loopt, kom eens terug in de herfst. Ziet gè daar die wanstaltig vergroeide appels, en daar die rottende vruchten, waar de stinkende drek van de worm, die er het hart uitknaagde, naar buiten puilt? Bewondert gij de schoonheid van deze tekenen der vernieling? De fruitteler niet.

VANOCHTEND kwam ik bij de wintervoorraad aardappelen en sloeg mijn handen in een paar stinkende rotte knollen, geheel vernield door een zwam, ook een organisme uit de levende natuur. Niet met bewondering, maar met afgrijzen wierp ik de vieze rommel weg.

En wat ervaart de moeder als zij haar kind ziet sterven door de aantasting van een virus of een bacterie? En wat de vrouw en de kinderen, als de man en vader de strijd moet opgeven tussen zijn levenskrachten en die van andere organismen uit de levende natuur? Zijn zij, die hier niet in bewondering stilstaan voor de levende natuur, onvolkomen in de ontplooiing van hun hoogste menselijke gevoelens? Met bewondering komen wij heel dicht in de buurt van de Christelijke levensovertuiging, dat alle scheepselen Gods goedheid prijzen. Multatuli vroeg reeds, of het wormpje in de bek van de merel Gods goedheid prijst.

Als wij wat dieper dan de extatische mens blijkbaar vermag, kennis nemen van

de verschijnselen in de levende natuur en de voortijdige verwoesting zien van veel dat nog bloem en vrucht moest dragen, dan kunnen wij niet in bewondering uitroepen, dat wij leven in „de beste der mogelijke werelden.”

Verskil van inzicht of appreciatie? Goed. Maar een humanist zal bij zijn mensbeschouwing en zijn mensbeoordeling hier geen kwalitatief onderscheid mogen maken. Er mag hier geen uitspraak vallen wie de ware humanist is.

HET Humanistisch Verbond heeft een andere taak. Er zijn honderdduizenden, zo niet miljoenen in ons land, die durven te leven zonder de God van de Zondagsschool; wier verhouding tot de naaste niet bepaald wordt door een moraal-code, die door een hogere buitenmenselijke macht is opgelegd en van sancties is voorzien. Onze plaats is bij hen. Onze taak is om dit onkerkelijk volksdeel het bewustzijn bij te brengen, dat wie de kerk verlaten heeft daarom niet beneden een culturele maat gedaald is; dat vragen van goed en kwaad, van moraal en moraliteit, van leven en dood door de rede minstens even helder, misschien klaarder belicht kunnen worden, dan door een godsdienst, die zijn oorsprong vindt in buitenmenselijke krachten.

In het opstel van Redeker bespreekt deze auteur op blz. 74 de elementen: het menselijk tekort, de eenzaamheid, de fundamentele angst, de schuld en de dood, en poneert dan de stelling dat het vergeten en verdringen van deze dimensie aan het leven zijn kracht en intensiteit ontnemt. Verder zegt hij: „Eerst tegen de oerhuivering van de doodsangst krijgt dit leven zijn hoogste potentie.” De existentie-philosophie, die de schrijver als humanist verdedigt, wordt, zegt hij: „tot een filosofie van de menselijke elementaire schuld, van zijn noodzakelijke hoogmoed, van zijn status corruptionis (staat van verworpen zijn), waaruit hem eerst een onbegrijpelijke Goddelijke genade en liefde verlost.” Dit is het Calvinistisch geloof van de zondige mens, door Gods genade verlost.

IS deze mensbeschouwing de diepste grondslag van het moderne humanisme? Waarschijnlijk hebben vele onkerkelijken nog wel heugenis van een dergelijke mensbeschouwing. Voor hen zal het moderne humanisme niet aantrekkelijk zijn, als doodsangst, schuld- en zondebesef de grondslagen van een humanistische levensovertuiging behoren te zijn.

Spinoza zegt (Ethica IV, 67): „De vrije mens denkt over niets minder dan de dood” en in (V, 438) betoogt hij, dat hoe meer de geest ware kennis vergaart, des te minder hij de dood vreest. Van doodsangst wordt de mens niet verlost

HET ONTSTAAN VAN DE MENS (5)

DE verdubbeling der grote hersenen is terug te voeren tot een verdubbeling van het aantal zenuwcellen, die dat gedeelte opbouwen. Ons gehele lichaam is ontstaan uit één enkele cel, de bevruchte eicel. Deze deelt zich vele malen achtereenvolgens om 2, 4, 8, 16, 32 cellen en zo meer te geven. Die cellen zullen zich differentiëren tot huid-, spier-, zenuw-, darm-, bindweefselcellen, en dies meer. Wij kunnen gevoeglijk aannemen dat het is alsof er vroeg in de embryonale ontwikkeling op een bepaald ogenblik één cel is, waarvan de nakomelingen de grote hersenen zullen vormen. Ook die cel deelt zich dan verscheidene malen na elkaar, waarbij elke deling een verdubbeling van het totale aantal nakomelingen bijbrengt. Na tien opeenvolgende delingen zijn er 1024, na twintig reeds 1.048.576; bij de dertigste deling tellen we 1.0743.741.824 cellen.

Gezien vanuit het standpunt van het aantal celdelingen maakt het niet zoveel verschil uit of een cel zich 30, of 31, of 32 maal achtereenvolgens deelt. Maar voor een dier maakt het zeer veel verschil uit, of het één miljard, twee of vier miljard cellen heeft in zijn grote hersenen; het is het verschil tussen een boomspitsmuis, een halfaap en een mensaap; een verschil van vier naar zestien miljard, maakt tevens het verschil uit tussen een mensaap en een mens! Want al weten wij nog niet precies hoe die zenuwcellen te werk gaan om de wereld te analyseren, om gewaarwordingen te memoriseren en om gedachtengangen te laten ontstaan, te volgen en te doen groeien, toch is het zeker, dat de analyse des te fijner, de memorisatie des te uitgebreider, de geestelijke arbeid des te hoger kunnen zijn, naarmate het aantal beschikbare zenuwcellen groter is.

WIJ weten dat de zenuwcellen ophouden zich te delen, zich te vernieuwen, bij het einde van de embryonale periode. Dat wil zeggen, dat de hersenen van een pasgeboren kind reeds alle zenuwcellen van de volwassene be-

vatten; de cellen moeten individueel nog wat groeien, en vooral moeten zij hun onderlinge verbindingen vervolmaken.

De zenuwcellen hebben een zeer beperkt delingsvermogen, vergeleken met andere celtypes. Waarom de uiterste grens van dat delingsvermogen bij de ene diersoort iets vroeger, bij de andere iets later bereikt wordt, weten wij nog niet; wel weten wij, dat de eerste soort daardoor minder, de laatste soort meer hersenen heeft.

Die hersengroei heeft in alle zoogdiergroepen en tal van vogelgroepen plaats gevonden; hij is dus niet beperkt tot de familie der mensapen; maar nergens is het verschijnsel zo ver gegaan als bij de mens.

Naast de reuzengroei en hersengroei is er een derde verschijnsel dat in hoge mate de menswording heeft gekarakteriseerd: namelijk de reductie, het kleiner worden van het gebit.

Alle apen van de oude wereld hebben een gebit dat uit evenveel tanden is samengesteld. Zowel in onderkaak als boven-

door prof dr

L. DE CONINCK

kaak vinden wij, vertrekkend uit het midden, naar links en naar rechts, twee snijtanden, één hoektand, twee voorkiezen en drie kiezen: in totaal 32 tanden. Ook bij de mens vinden wij precies dezelfde tandformule.

OVER het algemeen, vanaf de kleinste smalneusapen tot de grootste mensapen, vinden wij een soort correlatie tussen de lichaamsgrootte en de grootte der tanden. Met de grootte der hersenen heeft het niets te zien; er zijn b.v. zeer veel soorten van bavianen die alle gelijkwaardige hersenen bezitten, maar waarvan de grootte der tanden van soort tot soort varieert; het spreekt vanzelf dat kleine tanden in kleine kaken, grote tanden in grote kaken zitten, en dat daardoor de architectuur van de schedel zeer verschillend wordt: licht van structuur in de soorten met kleine tanden, zeer zwaar van structuur, met sterke beenbalken en -kammen, bij de soorten met grote tanden.

Wij weten niet welke factoren de vorm en de grootte der tanden bepalen. Wel weten wij dat o.a. de geslachtshormonen een rol spelen bij de groei der hoektanden, daar deze bij de mannelijke individuen meestal veel sterker ontwikkeld zijn dan bij de vrouwelijke. Waarschijnlijk is het een geheel complex van erfelijke en hormonale factoren, dat de tandengroei bepaalt. Dat complex verschilt van soort tot soort en geeft daardoor aan de tanden

een specifiek karakter: een mensentand is steeds te onderscheiden van een mensapentand.

BIJ de overgang van mensaap naar mens, bij gelijkblijvende lichaamsgrootte is de grootte der tanden geleidelijk verminderd. Dat ging gepaard met het groter worden der hersenen. Waarschijnlijk kwamen de grotere hersenen eerst, en lieten deze laatste toe, door de grotere meesterschap die zij verleenden, dat de tanden kleiner werden. Organismen die kleinere tanden kregen, zonder voorafgaande hersengroei, kregen nadeel zonder compensatie en werden door de natuurlijke teeltkeus, in de strijd om het bestaan geëlimineerd.

Door de groei der grote hersenen en het verkleinen der tanden wordt de gehele architectuur van de schedel bepaald, en wordt het duidelijk hoe de mensenschedel zich uit een mensapenschedel kon ontwikkelen.

Typisch menselijk zijn verder het bipedale rechtopstaan, de sterk vooruitspringende neusbeenderen en de naar voren gerichte kinknobbels.

De meeste van die verschijnselen kan men afzonderlijk, op verschillende plaatsen in het dierenrijk, hier en daar tegenkomen. Hun gezamenlijk optreden heeft ons tot mens gemaakt. Zij zijn min of meer aan elkander gebonden.

Primair is de reuzengroei, die secundaire hersengroei mogelijk maakte, omdat bij verdubbeling van de lichaamslengte, en dus ook van de bekkendoorgang, de hersenen maar viermaal toenemen in volume; daarbij neemt de diameter der hersenen slechts met iets meer dan de helft toe. Dat laat zoveel speelruimte over, dat bij plotse, bijkomstige verdubbeling der grote hersenen het hoofd nog net door het beken heen kan komen.

ZONDER verdere groei van het lichaam heeft daarna het aannemen van een rechtopgaande gestalte het beken zo vervormd, dat de doorgang veel wijder werd en andermaal, tot tweemaal toe, verdubbeling der grote hersenen toeliet. Dit gaf zulke voordelen in de strijd om het bestaan, dat de tanden zonder nadeel kleiner konden worden. De kleinere tanden hebben het hoofd minder zwaar en beweeglijker gemaakt, wat ook een voordeel werd; de onderkaak werd zo licht en beweeglijk dat het spraakvermogen sterk toenam: daarmee schijnt de kinknobbels verbonden te zijn.

Daar zijn echter nog enkele andere, typisch menselijke kenmerken, die door Bolk, de grote Amsterdamse anatoom, op zeer suggestieve wijze toegelicht werden.

(Wordt vervolgd).

door een bovennatuurlijke genade, maar door het inzicht in de zin van de dood, welk inzicht hij door eigen krachten zich verworven kan.

Onze plaats is bij hen, die zich vrij gemaakt hebben van Christelijke mensbeschouwing, waarin bovenmenselijke krachten een belangrijke factor zijn. Onze taak is, om zonder begrippen uit deze hogere wereld of bovennatuur, een levensovertuiging op te bouwen, die de diepste vragen van de mens en zijn plaats tussen de mensen en in de kosmos niet voorbijgaat.

HET TEKEN AAN DE WAND

VAN 23 November tot 13 December vorig jaar, heeft in Rome het congres plaats gevonden van de Wereldorganisatie voor Voedsel en Landbouw. Negen en zestig landen namen er aan deel. Het was niet alleen een reusachtige onderneming, er kwamen bovendien problemen aan de orde die voor de toekomst van het menselijke ras in zijn geheel van niet te overschatten betekenis zijn. Er zijn natuurlijk verslagen over verschenen in dag- en weekbladen, maar er is intussen alweer zoveel gebeurd, dat ze door de stroom van berichten zijn verzwolgen, zodat vrijwel alleen de mensen die direct bij deze vraagstukken betrokken zijn er verder over denken.

Hier ligt echter juist voor ons als humanisten een groot probleem, want de toestand in de wereld is zó geworden dat iedereen er direct bij betrokken is en het er dus om gaat de feiten tot de verbeelding en het gevoel van de mens, zeker van de Westerse mens, te doen spreken. De grote vraagstukken die aan de orde werden gesteld zijn: de wereld voedselvoorraad om bij hongersnood snel hulp te kunnen bieden, wat te doen met de voedseloverschotten die zich in sommige landen gevormd hebben en dreigende afmetingen gaan aannemen, en de hervorming en verbetering van de technische hulp aan de achtergebleven gebieden.

Er werden verschrikkelijke cijfers gepubliceerd, verschrikkelijk voor ieder mens die zich enigszins tracht te realiseren wat ze betekenen.

Vastgesteld is, dat 60 procent (zestig, 't is geen zefout) van de mensheid ondervoed is. De negentien rijkste landen van de wereld waartoe Nederland behoort, hebben 70 procent van het wereldinkomen, terwijl zij slechts door 16 procent van de wereldbevolking bewoond worden.

MAAR tegenover staan dan de vijftien armste landen, die meer dan 50 procent van de wereldbevolking huisvesten met nog geen 10 procent van het wereldinkomen. Globaal genomen is het inkomen per hoofd in de rijkste landen 22 maal zo groot als dat in de armste.¹⁾ En nu moge het waar zijn dat de wereldvoedselproductie thans per jaar met 2 procent toeneemt en de wereldbevolking „slechts” met 1,4 procent, maar deze verbetering van de situatie is helaas van zeer betrekkelijke waarde, want in de armste gebieden — het Verre Oosten, waar een groot deel van de wereldbevolking leeft — is er slechts weinig verbetering in de voedselproductie en neemt de bevolking veel meer toe. In de Ver. Staten is een steeds groeiend voedseloverschot gevormd (maïs en tarwe voorna-

melijk) in allerlei gebieden van het Verre Oosten, b.v. in delen van India heerst hongersnood. Hiér dreigende overdaad, dáár hemeltergende tekorten. Er is dus geen gebrek aan vraag, geen overproductie, doch onderconsumptie.

„Zo konden de Ver. Staten hun overschot aan graan zelfs niet ten geschenke geven aan het honger lijdende India, omdat India zelfs de vrachtkosten niet betalen kon.”¹⁾

HET moet ieder weldenkend mens duidelijk zijn dat dit laatstgenoemde verschijnsel — overschotten die niet naar de hongerenden vervoerd kunnen worden — het grote probleem van de samenwerking met de achtergebleven gebieden op pijnlijke scherpe wijze accentueert. Want hier is directe hulp noodzakelijk en deze kan, mits goed georganiseerd, juist die sympathie en medewerking wakker roepen, die voor de oplossing van het grote veelomvattende probleem van de samenwerking op brede basis noodzakelijk is. Want het is mijn overtuiging dat helaas aan de top net zo lang getraineed en geschipperd zal worden — het is al jaren aan de gang — tot de in beweging gezette publieke opinie daar een einde aan maakt.

door
Ir P. SCHUT

In een enkel land, Noorwegen b.v., is de weg in de andere richting gegaan. Reeds enige tijd geleden is door de Noorse volksvertegenwoordiging de gedachte tot uiting gebracht dat de hulp aan de lager ontwikkelde landen op groter schaal georganiseerd diende te worden. De pers heeft daarbij haar goede diensten bewezen en de Noorse regering heeft een beroep op de publieke opinie gedaan om het volk actief belang te doen stellen in de hulpactie, zodat niet alleen staatsfinanciën doch ook vrijwillige particuliere bijdragen worden beschikbaar gesteld. Dit is intussen geschied en de werkzaamheden zijn aan de gang.

Maar nu is er naast dit algemene een acuut probleem aan de orde gesteld en komt dus deze vraag op: Is het niet mogelijk dat met behulp van de pers in de rijke landen een onmiddellijke actie op touw gezet wordt om gelden te verzamelen teneinde de voedseloverschotten op de plaats te doen komen waar ze horen!

HET is juist en nodig dat wij in het geweer komen als men ons als humanisten tot tweede-rangs burgers wil degraderen, het is m.i. nog veel juist en nood-

zakelijker wanneer we onze krachten verzamelen om aan het hemeltergende schandaal dat vierkant in strijd is met onze humanistische beginselen, een einde te maken. Het gaat ons immers in de eerste plaats om de mens, goed, maar dan ook om de mens, onverschillig of hij wit, bruin, geel of zwart van huid is. Laat de historie niet van ons mogen zeggen: „Gewogen, en te licht bevonden.”

1) N.R.Ct 4-12-53.

„Humanitas” protesteerde in Tilburg tegen subsidie-weigering

In de tot de laatste plaats bezette zaal van hotel „De Lindeboom” hebben Donderdag 18 Februari mr dr J. In 't Veld, de heer J. H. Scheps en mr A. Stempels hun verontrusting uitgesproken over het feit, dat de gemeente-besturen van Tilburg en Breda het subsidie, dat zij in de jaren 1952—1953 verleenden ten behoeve van het maatschappelijk werk van „Humanitas” in Noord-Brabant, voor 1954 hebben geweigerd.

Mr In 't Veld stelde vast, dat van de bereidheid van rooms-katholieken — getoond gedurende en kort na de bezetting — om met andersdenkenden samen te werken ter bestrijding van het geestelijke nihilisme, niets meer over is. De heer Scheps toonde aan, dat nimmer in de geschiedenis een meerderheid zonder schade voor zichzelf haar wil aan een minderheid heeft opgelegd en mr Stempels bewees dat de overheid in de plaatsen, waar de meerderheid der bevolking rooms-katholiek is, levensbeschouwelijk niet neutraal is. „En toch heeft die levensbeschouwelijke neutraliteit honderd jaar Kromstaf mogelijk gemaakt”, verklaarde hij nadrukkelijk.

MENS EN WERELD

Versijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: H. Bonger. Redactie-secretaris: J. van Straten, Goethelaan 73, Utrecht. Telefoon: 21563. Administratie: Bleyenburgerstraat 1, Utrecht. Telefoon: 10163. Postgiro: 304.960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht. Advertentietarieven op aanvraag. Kleine advertenties: f 1,— p. regel. Abonnementsprijs: voor leden van het Humanistisch Verbond f 3,— p. jaar, voor niet-leden f 5,—. Buitenland f 6,—. Losse nummers: f 0.20.

IK denk er ZO over

Niet: ratio òf religie, maar: RATIO ÈN RELIGIE!

DE verhouding tussen de ratio en datgene, wat als regel met „religieus beleven” wordt aangeduid, is voor mensen die afkerig zijn van het denken volgens doctrinaire schemata, een tamelijk precaire aangelegenheid. Enerzijds behoren immers tot deze groep een aantal personen, die zichzelf met het etiket „rationalist” zouden willen karakteriseren; anderzijds zijn er vele onkerkelijken, die niettemin dat „religieus beleven” als een van de belangrijkste richtsnoeren in hun leven beschouwen. Precair wordt nu de zaak, doordat vele „rationalisten” — als gevolg van een antipathie tegen de retoriek, die zij te vaak van kerkelijke zijde hoorden? — geneigd zijn de „religieuze” categorie niet voor „vol” aan te zien en te menen, dat deze mensen nog met kerkelijk conservatisme behept zijn. De „religieuze” groep voelt zich dientengevolge veelal een weinig „in de verdediging” gedrongen en zich genoopt, bij religieuze beschouwingen een taal te spreken, die ook door het verstand wordt verstaan, hoewel die taal voor dit doel eigenlijk minder geschikt is.

Bedoelde toestand heeft ook in het Humanistisch Verbond reeds dikwijls tot beschouwingen geleid. Een voorbeeld van zo’n beschouwing vindt men in „Mens en Wereld” van December ’53 waar een typische „rationalist” zich uitspreekt n.a.v. de brochure „Humanisme en Religie” en eindigt met: „Mocht de onuitgesproken grondgedachte echter zijn, dat het H.V. in meer religieuze richting gestuwd dient te worden, dan zal men de rationalist tegenover zich vinden.”

VAN zulke beschouwingen ligt veelal de opvatting ten grondslag, als zou er een fundamentele tegenstelling (en niet alleen maar een methodisch verschil) bestaan tussen ratio en religie. Dit nu is m.i. een misvatting. En wel een misvatting, welke men het veelvuldigst aantreft bij zich „rationalist” noemende mensen, die daarbij — huns ondanks — het slachtoffer zijn van een zeker tot doctrine geworden conservatisme. Moge het waar zijn, dat vooral in het verleden de ratio heeft moeten vechten om zich een plaats te veroveren naast of tegenover kerkelijke inzichten, thans wordt die plaats niet betwist (althans niet binnen het H.V.) en de moderne religieuze mens mist alle tekortkomingen, die het kerkse denken zo dikwijls impopulair hebben gemaakt, waardoor de schijn tegenstelling tussen religie

en ratio werd geschapen.

Werkelijkheidszin, dat moge steeds onze richtsnoer zijn! Indien de werkelijkheid ons aanleiding geeft te menen, dat verstandelijke beschouwing alléén in staat zal blijken ons voldoende voor te lichten, welnu, dan zullen wij moed genoeg moeten hebben, om „zweverij” en mystiek, hoe aantrekkelijk ook voor sommigen, te laten schieten. Maar..... als de werkelijkheid dat niet doet, dan zullen we óók de moed dienen op te brengen, om andere gegevens dan de louter verstandelijke in ons wereldbeeld te betrekken.

DE ervaring leert, dat het voor de rationalist vrijwel even moeilijk is, de mogelijke ontoereikendheid van het verstand zonder emotionaliteit onder ogen te zien als het voor de kerkse mens is, de mogelijke ontoereikendheid van wat hij voor de openbaring houdt, te overwegen.

Nu is de situatie momenteel zó, dat het naïef optimisme ten aanzien van datgene, wat door het verstand bereikt zal kunnen worden — welk optimisme kenmerkend was voor de denkers van omstreeks 1900 — als een overwonnen standpunt moet worden beschouwd. Naarmate onze kennis is gegroeid, zijn ook de vraagstukken, welke zich aan ons voordoen, groter geworden, en niet zo’n beetje! Het lijkt, alsof elk gebied van wetenschap zich heeft bijverd, de meest fundamentele vraagstukken om zo te zeggen met bakken uit de hemel te gieten over het arme hoofd van de mens, die zo opgetogen — en ook wel wat hoogmoedig — meende, alle zaken wel even tot klaarheid te zullen brengen. De voorbeelden hiervan liggen voor het oprapen.

Niet alleen heeft de parapsychologie (een geheel rationeel georiënteerde wetenschap, dr Huijgens) getoond, hoezeer de vermogens van de mens tijd en ruimte te boven gaan, maar ook heeft het feitenmateriaal, dat tot de (overwegend rationeel gefundeerde) spiritistische levensbeschouwing heeft geleid, gedemonstreerd dat het allesbehalve van kritische zin getuigt te menen, dat we op de smalle basis van de conventionele studiegebieden een verantwoorde levensbeschouwing kunnen opbouwen. Hele „werelden” zijn ons klaarblijkelijk tot nu toe ontgaan. En zelfs van onze „eigen” wereld toonde ons de natuurkunde, de biochemie enz., hoe klein de fractie der werkelijkheid is, die wij tot tot nu toe min of meer „begrijpen” kunnen.

De ratio zelf heeft eigenlijk het bestaan van zijn eigen grenzen duidelijk gedemonstreerd en al spreekt het vanzelf, dat men op den duur die grenzen steeds verder naar achteren zal kunnen verschuiven, toch is het ook duidelijk, dat een volwaardige levensbeschouwing met het bestaan van die grenzen steeds rekening zal moeten blijven houden en dat dus andere methoden om tot inzicht te komen nodig zijn, enerzijds uit de behoefte, de thans nog bestaande — dus tijdelijke — lacunes enigermate aan te vullen, anderzijds — en dit vooral — omdat we nu weten, dat „begrijpen” kennelijk principieel méér omvat dan „verstandelijk kunnen formuleren” alleen.

WIL dit nu zeggen, dat we de ratio maar overboord moeten zetten? Natuurlijk niet, integendeel, het moge ons aansporen, die ratio, maar ook elke andere methode om de werkelijkheid te leren kennen en dus bijv. ook datgene, wat de religie ons te zeggen kan hebben, zo doeltreffend mogelijk te gebruiken. De religieuze belevingen, waarvan velen — en daaronder zeker ook vele groten van geest — getuigen, zijn feiten en zelfs feiten, die de mens zelf van nabij aangaan en die dus de humanist zeker binnen zijn beschouwingen zal dienen te betrekken. Voor wie — zoals eens Lombrose zei ten aanzien van de spiritistische verschijnselen — een „slaaf der feiten” wil zijn, geldt niet in de eerste plaats of hij al dan niet met zijn ratio zal kunnen uitkomen, maar hij zal met een open geest alle ervaringen tegemoet treden, die zijn fundament kunnen verbreden, zelfs al eist dit van hem een bijkans „religieuze” ootmoed.

Of het H.V. dus meer in religieuze richting dient te gaan? Óók in religieuze richting, want wij willen de mens als geheel benaderen. Zoals wij schoonheid naast waarheid, het hart naast het hoofd, wensen te erkennen, lief te hebben en te eerbiedigen, zo willen we de stuwkracht die kan uitgaan van de religie paren aan de bezonkenheid van de rede!

Ir H. BOUMAN.

Wat leeft er onder
de jongeren?

DE LIBERTIJN

maandblad voor jongeren
uitgave: humanistische
jongeren gemeenschap

abonn.: f 1.50 per jaar

Redactie-secretariaat: Willaertstr.
12 III, Amsterdam Zuid I.

Betalingen: postrekening 58.48.02
t.n.v. penningmeester H.J.G., Amsterdam.

Bijeenkomsten in De Ark

VOORJAAR 1954

Dinsdag 6 April 12 uur tot Vrijdag 9 April 4 uur

VROUWENCONFERENTIE

Drie gezellige dagen, die volop gelegenheid bieden tot ontspanning. In lezingen en gesprekken zullen overigens mens en maatschappij niet vergeten worden. Als thema werd gekozen:

„DE VROUW EN DE GEMEENSCHAP”.

De leiding berust bij de dames Singer-Dekker en Treurniet-Wiersma. Prijs f 15.— per persoon.

Zaterdag 17 April 5 uur tot Maandag 19 April 6 uur (na het diner).

PAASKAMP

Natuurlijk eieren zoeken en wandelen in de lente-zon(!); verder muziek en voordracht. Tijdens het programma aparte kinderleiding. Men kan uiteraard ook eerder

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr W. J. Jong en H. Kuysten. Administratieadres: Chr. Bennekerslaan 22 D, Rotterdam (O). Abonnementprijs f 3.— per jaar.

komen en langer blijven. Prijs f 12.50, kinderen onder 11 jaar f 10.—.

Maandag 26 April 12 uur tot Zaterdag 1 Mei 10 uur.

BIJEENKOMST VOOR BEJAARDEN

Goede wijn behoeft geen krans! Na het kampje van verleden jaar stond het al vast: dit wordt een traditie. Dus ook nu weer praten, wandelen, gezelligheid en een ernstig woord op z'n tijd. Verder een filmavond, een muzikaal programma enz. De leiding berust weer bij het echtpaar Dijkstra. Prijs f 20.— of f 25.— naar draagkracht.

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel „Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS, Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W.

De Ark, Vacantieoord te Nunspeet
Belvederelaan 14, K 3412—2404

ZOMERHUISJE

met drie kamers te huur. Midden in de bossen. Str. water, licht, 5 bedden met matrassen en dekens, kookgehoed, keukengerei, meubilair, W.C.

Nog vrij vóór Juli en na Augustus. Prijs f 35,— per week, excl. gasverbruik. Leveranciers komen aan de deur.

Alleen van Zaterdag tot Zaterdag.

Desgewenst geheel of gedeeltelijk met pension. Linnengoed te huur.

De Algemene Emigratie Centrale roept hierbij sollicitanten op voor de functie van

DISTRICTS-ADMINISTRATEURS

in de plaatsen Amsterdam, Den Haag en Arnhem. Bekendheid en practijk met de opstelling van dossiers voor emigranten is gewenst. Aanvangssalaris f 6.000,— per jaar. Uitsluitend schriftelijke sollicitaties, waarbij gevoegd een pasfoto, met uitvoerige inlichtingen omtrent leeftijd, opleiding en practijk, uiterlijk 15 Maart aanstaande te richten tot de Directeur van de A.E.C., Javastraat 100, Den Haag.

De Algemene Emigratie Centrale roept hierbij sollicitanten op voor de functie van

BOEKHOUDER/ADMINISTRATEUR

op haar hoofdkantoor in Den Haag. Boekhouddiploma vereist. Salaris f 4000,— per jaar. Uitsluitend schriftelijke sollicitaties met uitvoerige inlichtingen omtrent leeftijd, opleiding en practijk, uiterlijk 15 Maart a.s. te richten tot de Directeur van de A.E.C., Javastraat 100, Den Haag.

Ontw. heer, 53 jr., niet gehuwd gew. zijnde, repres. sl. versch., beh. pos., eig. vrije woning, zoekt ser.

KENNISMAKING

met niet geh. onbem. ontw. muzik. dame. Discretie verzekerd. Gaarne uitv. brief. met opgave van leeftijd onder no. M 1 bureau van dit blad.

Gevraagd door ouders in buitenland

GOED TEHUIS

voor 2 j. resp. 5 en 6 j. te A'dam of om- trek tegen behoorlijke vergoeding. Br. Troostwijk Joz. Israëlk. 128 II, A'dam.

AMERSFOORT:

Te huur: gestoffeerde suite of gedeelte er van, met warme maaltijd of pension voor oudere persoon(en) of echtpaar, bij dame met kennis van verpleging. Adres: Voltastr. 16. Tel. 3144.

AURORA INTRODUCEERT SPAARCERTIFICATEN

MET 3 % SAMENGESTELDE INTEREST
EN RISICODEKKING BIJ VOOR-OVERLIJDEN

DE IDEALE BELEGGING VOOR SPAARGELDEN!

Vraagt vrijblijvend nadere inlichtingen aan:

N.V. LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJ

AURORA

OPGERICHT 1887

AMSTERDAM - HERENGRACHT 62 - TEL. 47006-42878

CREMATIE

Het lidmaatschap der Vereniging voor Facultatieve Lijkverbranding geeft recht op toepassing van lage crematie-tarieven. Gezinscontributie f 3.— per jaar. De Vereniging bemiddelt voor gezinsverzekering op speciale voorwaarden.

Alle gewenste inlichtingen: Hoofdkantoor
Riouwstr. 186, Tel. 554797, 'S-GRAVENHAGE.